

Sivas Cumhuriyet University Educational Sciences Institute Journal

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/cebced>

Founded: 2021

Available online, ISSN: 2822-3675

Publisher: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

How Did Special Education School Principals Manage The Distance Education Process In The Covid-19 Pandemic?#

Yasin Arı^{1,a}, Fadime İşcen Karasu^{2,b,*}, Hilal Kahraman^{2,c}

¹Primary School of Special Education, MoNE, Sivas, Türkiye

²Faculty of Education, Sivas Cumhuriyet University, Sivas, Türkiye

Research Article

*Corresponding author

Acknowledgment

#This study was presented as an oral presentation at the 31st National Special Education Congress held online on October 22-24, 2021.

History

Received: 16/08/2022

Accepted: 26/09/2022

This paper was checked for plagiarism using iThenticate during the preview process and before publication.

Copyright © 2017 by Sivas Cumhuriyet University Educational Sciences Institute Journal. All rights reserved.

ABSTRACT

In the Covid-19 pandemic, at the beginning of 2020, many countries and Turkey have suddenly switched to distance education. Special education schools were also included in this process. It is important for special education school principals to manage the process by keeping up with the change without leaving the aims of the institution, not to increase the disadvantages of students with special needs, and moreover, to progress. The aim of this research is to reveal how special education school principals manage the distance education process from their own views. In the study, which was designed as a phenomenological research, the data were collected face to face with a semi-structured interview form developed by the researchers. Participants are the principals of special education schools (n=6) in Sivas Province. The data were subjected to content analysis. Although it was caught unprepared according to the findings, some studies were carried out to plan the process. The trainings were carried out with live lessons. Supervision was carried out in the process through ways such as course visits. The importance of providing cooperation-communication between the administrator-teacher-parent was especially emphasized in terms of fulfilling the tasks given in the process, implementing the decisions taken, and achieving the goals. Technological requirements had to be met for effective communication in virtual environments. When the type and degree of inadequacy were not taken into account, difficulties such as not being able to keep the student in front of the screen and not being able to benefit from the applications in teaching were encountered. It has been tried to find solutions to the problems by ways such as homework and shortening the course time. Hybrid education is one of the suggestions offered for more effective management of a possible distance education process. The findings were discussed in line with the literature. It is anticipated that the results will contribute to further research and applications.

Keywords: Covid-19 pandemic, distance education, school management, special education school, students with special needs

Özel Eğitim Okul Müdürleri Covid-19 Küresel Salgınında Uzaktan Eğitim Sürecini Nasıl Yönettiler?

*Sorumlu yazar

Bilgi

#Bu çalışma, 22-24 Ekim 2021 tarihinde online düzenlenen 31. Ulusal Özel Eğitim Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Süreç

Geliş: 16/08/2022

Kabul: 26/09/2022

Bu çalışma ön inceleme sürecinde ve yayımlanmadan önce iThenticate yazılımı ile taranmıştır.

Copyright

This work is licensed under Creative Commons Attribution 4.0 International License

ÖZ

Covid-19 küresel salgınında 2020'nin başında birçok ülkede ve Türkiye'de ani olarak uzaktan eğitime geçilmiştir. Bu sürece özel eğitim okulları da dâhil olmuştur. Özel eğitim okul müdürlerinin kurumun amaçlarından ayrılmadan değişime ayak uydurarak süreci yönetmesi, özel gereksinimli öğrencilerin dezavantajlarının artmaması, dahası ilerlemeleri açısından önemlidir. Bu araştırmanın amacı özel eğitim okul müdürlerinin uzaktan eğitim sürecini nasıl yönettiklerini kendi görüşlerinden hareketle ortaya koymaktır. Olgubilim araştırması olarak tasarlanan çalışmada veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formuyla yüz yüze toplanmıştır. Katılımcılar Sivas ilinde bulunan özel eğitim okullarının (n=6) müdürleridir. Veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Bulgulara göre hazırlıksız yakalanılmasına rağmen sürecin planlanmasına yönelik bazı çalışmalar yapılabilmektedir. Eğitimler canlı derslerle yürütülmüştür. Ders ziyaretleri gibi yollarla süreçte denetleme yapılabilmektedir. Yönetici-öğretmen-veli arasında işbirliği-iletişim sağlamanın önemi, süreçte verilen görevlerin yerine getirilmesi, alınan kararların uygulanması, amaçlara ulaşılması açısından özellikle vurgulanmıştır. Sanal ortamlarda etkin iletişim için teknolojik gereksinimlerin karşılanması gerekmektedir. Yetersizlik türü-derecesi dikkate alınmadığında öğrenciyi ekran karşısında tutamama, öğretimde uygulamalardan yararlanamama gibi zorluklarla karşılaşmıştır. Ödevlendirme, ders süresi kısaltma gibi yollarla sorunlara çözüm üretilmeye çalışılmıştır. Hibrit eğitim olası bir uzaktan eğitim sürecinin daha etkili yönetimi için sunulan önerilerdendir. Bulgular alanyazın doğrultusunda tartışılmıştır. Sonuçların ileri araştırmalara, uygulamalara katkı sunacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19 küresel salgını, okul yönetimi, özel eğitim okulu, özel gereksinimli öğrenciler, uzaktan eğitim

^a easinari67@gmail.com

^b [0000-0002-0299-1010](https://orcid.org/0000-0002-0299-1010)

^c fatosiscan@gmail.com [0000-0003-3703-3343](https://orcid.org/0000-0003-3703-3343)

^d hilalyucelkahraman@gmail.com

^e [0000-0002-5680-8362](https://orcid.org/0000-0002-5680-8362)

How to Cite: Arı, Y., İşcen-Karasu, F., & Kahraman, H. (2022). Özel eğitim okul müdürleri COVID-19 küresel salgınında uzaktan eğitim sürecini nasıl yönettiler? *Sivas Cumhuriyet University Educational Sciences Institute Journal*, 1(2), 157-142.

Giriş

Özel gereksinimli bireylerin toplum yaşamının her alanına diğer bireyler gibi eşit erişim ve aktif katılım hakkı bulunmaktadır. Çağdaş uygarlık düzeyini hedefleyen ülkelerin de tüm vatandaşlarına olduğu gibi özel gereksinimli vatandaşlarına içinde yaşadıkları toplumun kabul gören aktif birer üyesi haline getirmeyi amaçlayan nitelikli eğitim sunma sorumluluğu söz konusudur. Bu şekilde kucaklayıcı bir yaklaşımı benimseyen ülkeler özel gereksinimli bireylere karşı bu sorumluluklarını ulusal ve uluslararası çeşitli kanun, yönetmelik, mevzuatlarla yerine getirmeyi garanti ederler (İşcen-Karasu, 2021).

Ülkemizde, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Madde 42’de “Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. ...Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.” ifadeleri yer almaktadır. Benzer şekilde 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu Madde 8’de “Fırsat ve İmkân Eşitliği” alt başlığında “.....Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır.” ifadesi geçmektedir. Diğer taraftan daha spesifik bir bağlamda 5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun Madde 15’te “Hiçbir gerekçeyle engellilerin eğitim alması engellenemez. Engelliler, özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak, yaşadıkları çevrede bütünleştirilmiş ortamlarda, eşitlik temelinde, hayat boyu eğitim imkânından ayrımcılık yapılmaksızın yararlandırılır...” ifadeleri bulunmaktadır. 1997 yılı 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname süreciyle başlayan, ülkemizin zamanla değişen kaynak ve gereksinimlerine göre güncellenen ve son haliyle 7 Temmuz 2018’den itibaren yürürlükte olan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği ile de özel gereksinimli bireylere yönelik sunulacak eğitim hizmetlerinin usul ve esasları belirlenmiştir. Ulusal düzeyde benzer daha pek çok yasal düzenlemeyle ülkemizde özel gereksinimli bireylerin eğitim ve öğretim hakları güvence altına alınmıştır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (Madde 26), Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (Madde 23) ve Birleşmiş Milletler Engelli Bireylerin Hakları Bildirisi (Madde 2) gibi kabul edilen daha pek çok uluslararası düzeyde yasal düzenlemeyle de ülkemizde özel gereksinimli bireylerin eğitim hakları korunmaktadır.

Ulusal ve uluslararası yasal düzenlemelerde garanti edildiği gibi özel gereksinimli bireylerin eğitim haklarının korunması için devlet tarafından alınacak özel tedbirlerin başında özel eğitim hizmetleri gelmektedir. En genel anlamıyla özel gereksinimli öğrenci, eğitim gereksinimleri genel eğitim programlarıyla yeterince karşılanamayan öğrenci; özel eğitim ise bu öğrencilerin farklı eğitim gereksinimlerini karşılamak üzere bireysel özelliklerine uygun olarak bireyselleştirilmiş eğitim düzenlemeleri olarak tanımlanabilir (Florian, 2008; Kauffman, Hallahan, Pullen & Badar, 2018). Özel eğitimin en önemli özelliği öğrenci için bireyselleştirilmiş eğitim programlarıyla, okul yöneticisinden, destek hizmet sağlayıcılarına kadar özel olarak yetiştirilmiş personelle ve özel olarak tasarlanmış eğitim ortamlarında öğrencinin farklı eğitim ve sosyal gereksinimlerinin karşılanmasıdır (Güner-Yıldız & Tutuk, 2018; Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018). Özel eğitim

hizmetleri ile özel gereksinimli bireylerin gereksinimleri, yeterlilikleri, ilgi ve yetenekleri yönünde potansiyellerini en üst seviyede kullanmaları, üst öğrenime, meslek yaşamına ve toplumsal hayata hazırlanmaları amaçlanmaktadır (MEB, 2018). Ülkemizde bu amaçların gerçekleştirilmesi için hizmetlerin planlanması ve yürütülmesinde Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde (2018) yer alan temel ilkeler esas alınmaktadır. Erken tanı ve eğitim, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) hazırlama ve uygulama, her tür ve kademedeki eğitimin sürdürülmesi için önlem alma, olabildiğince fiziki ve sosyal çevreden ayırmadan hizmet sunma ve ailelerin sürece aktif katılımını sağlama gibi esaslar özel eğitimin temel ilkeleri arasında yer almaktadır.

Özel gereksinimli öğrencilere özel eğitim hizmetleri genel eğitim sınıflarında kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları kapsamında, genel eğitim okullarında ayrı sınıflarda ve/veya ayrı özel eğitim okullarında sunulabilmektedir. Uygulamalar bireysel farklılıklara/özel gereksinimli bireylere yönelik tutum ve inanışlardan, eğitim felsefi ve amaçlarından, toplumların gereksinimlerinden ve kaynaklarının yeterliliğinden etkilenebilmekte; bu nedenle özel gereksinimli öğrencilerin eğitimi için farklı yerleştirme seçeneklerinin benimsenmesi söz konusu olabilmektedir (Akçamete, Demir & İşcen-Karasu, 2010; Sucuoğlu & Kargin, 2006).

Türkiye’de son yıllarda kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla özel eğitim uygulamaları hızla benimsenmesine karşın, özel gereksinimli öğrenciler yetersizlik tür ve derecelerine göre gruplandırılarak ayrı özel eğitim okullarında da eğitim alabilmektedirler. Özellikle öğretmen, eğitim ortamı, araç-gereç, destek hizmetler gibi kaynakların sınırlı kaldığı durumlarda hafif düzeyde yetersizlikten etkilenen bazı öğrenciler ile genellikle ağır ve orta derecede yetersizlikten etkilenen öğrenciler rehberlik araştırma merkezlerinde yapılan değerlendirmeler sonucunda özel eğitim okullarına yerleştirilmektedir. Görme engelli, işitme engelli, ortopedik engelli, zihinsel engelli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrenci grupları için anaokulundan liseye kadar kademlerde özel eğitim okulu düzenlemeleri bulunmaktadır. Bu okullarda benzer tanı grubunda yer alan özel gereksinimli öğrenciler bir okul gününün tamamını birlikte geçirirler. Bu okullarda eğitim yetersizlik türü ve derecesine göre; (a) tasarlanmış ve donatılmış bina/derslik/atölyelerde, (b) geliştirilmiş programlarla ve (c) yetiştirilmiş özel eğitim öğretmenlerinin sorumluluğunda yürütülmektedir. Bu okullardaki öğrencilere bireysel ya da grup bağlamında gereksinimlerine göre temel akademik, öz bakım, günlük yaşam, iş ve meslek alanlarındaki becerilerin kazandırılmasında uygulamalar sırasında model olma, pekiştirme, ipucu sunma gibi yollarla sürekli ve yoğun özel eğitim verilmektedir (Cavkaytar, 2018; MEB, 2018; Taylor, 2005). Özel olarak donatılmış ve tasarlanmış ortamlarda uygulamalar sırasında yüz yüze olarak bile böylesine yoğun ve sürekli özel eğitim hizmeti sunmanın hayli zaman ve emek sarf etmek gerektiren bir iş olduğu açıkça görülmektedir. Covid-19 küresel salgını nedeniyle

zorunlu olarak geçilen uzaktan eğitim sürecinde ise bu hizmetlerin sunumunun daha zor hale geleceğini tahmin etmek güç olmamaktadır.

Covid-19, koronavirüs ailesinden daha önce hiç karşılaşılmamış bir virüs türünden kaynaklanan hafif enfeksiyonlardan zatürre, ağır solunum yetmezliği, böbrek yetmezliği hatta ölüme kadar ciddi tablolar oluşturan ve 2019 Aralık ayının sonlarında Çin'in Wuhan kentinden bildirilen bir hastalıktır (Sağlık Bakanlığı COVID-19 Bilgilendirme Platformu, 2022). Virüsün yayılımının kontrolünün sağlanamaması, küresel boyutta vaka artışları ve gerçekleşen ölümler nedeniyle bu süreç Dünya Sağlık Örgütü tarafından küresel salgın olarak ilan edilmiştir. Bu süreçte ölümleri en aza indirmek, bulaşın hızını azaltmak, aşı, tedavi gibi araştırmalar için zaman kazanmak amacıyla sosyal hayattan uzaklaşma, fiziksel temastan kaçınma gibi hayat kurtaran önlemler hızla yaşamımıza girmiştir. Türkiye'de ve dünyada Covid-19 küresel salgınıyla beraber hayatımız sağlık, ekonomi, turizm gibi pek çok alanda derinden etkilenmiştir. Ancak özellikle eğitim sistemi ve okullar Covid-19 küresel salgınının etkisinin en fazla hissedildiği yerler olmuştur (Akyıldız & Yurtbakan, 2021; Bozkurt & Aktaş, 2022; Telli-Yamamoto & Altun, 2020).

Ülkemizde 2020 Mart başında ilk vakalar bildirilmiş, tedbir amaçlı tüm okullar kapanmıştır. Yüz yüze eğitime uzun süre daha ara verilebileceği ön görüldüğünde ise öğrencilerin güvenli bir şekilde eğitimlerine devam edebilmeleri için dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi Türkiye'de de internet ve televizyon gibi teknolojilerle senkron ve asenkron olarak zorunlu uzaktan eğitim sürecine çok ani ve hızlı bir şekilde geçilmiştir (MEB, 2020). 2021-2022 eğitim-öğretim yılına kadar uzaktan eğitim süreci eğitimin devam edebilmesi için vazgeçilemez bir uygulama olarak ön plana çıkmıştır. Günümüzde covid-19 küresel salgınının etkileri zaman zaman kendini hissettirmektedir. Benzer süreçlerin tekrar yaşanabileceği göz önünde bulundurulduğunda uzaktan eğitim sürecinin önemini koruduğu söylenebilir.

2019-2020 eğitim-öğretim yılında Covid-19 küresel salgını nedeniyle Türkiye'de 425.816 özel gereksinimli öğrenci; araştırmanın yürütüldüğü Sivas ilinde ise 146 kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisi ile özel eğitim okullarına devam eden 346 özel gereksinimli öğrenci etkilenmiştir (Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2020-2021). Covid-19 küresel salgınında özel eğitim okullarında özel eğitim faaliyetlerinin uzaktan eğitim yoluyla yürütülmesi öğretmenler, öğrenciler ve ailelerini olduğu kadar okul yöneticilerini de etkilemiştir. Milli eğitimin temel amaçları ve ilkeleri baz alınarak okulların amaçlara uygun olarak yönetiminden ve gelişiminden okul müdürleri sorumludur. Özel eğitim okul müdürleri ise özel gereksinimli öğrencilere ve ailelerine özel eğitim hizmetlerinin sunulması için önlemler almak, bu hizmetlerin sağlıklı bir şekilde sunumu için gereken kurullar, birimler oluşturarak görev ve sorumluluklarını yerine getirmelerini sağlamak, okuldaki personeli işbirliği içinde çalıştırmak ve ilgili sağlık-güvenlik önlemlerini almakla sorumludurlar (MEB, 2018). Ayrıca paydaşların

özel gereksinimli bireylere yönelik olumlu tutumlar geliştirmelerini sağlamak, ilgili yasa ve yönetmeliklerin uygulanmasında tüm personele liderlik yapmak, sağlanan hizmetleri denetlemek, öğretmenler ve ailelerle sağlıklı ilişkiler kurmak ise özel eğitim okul müdürlerinin diğer önemli rolleri arasındadır (Demirtaş, Arslan & Güven, 2016). Görüldüğü gibi özel eğitim okul müdürlerinin rol ve sorumluluklarında genel olarak diğer okullara göre bir farklılaşma bulunmaktadır. Bununla birlikte Covid-19 küresel salgını nedeniyle ani gelişen uzaktan eğitim sürecinde ise okul müdürlerinin kurumun amaçlarından ayrılmadan değişime ayak uydurarak öğretmenleri ve öğrencileri ileriye taşımaları için yönetsel açıdan daha da farklılaşmaları gerekmektedir (Demirdağ, 2022). Buna göre öğrenmeyi canlı tutmak, dezavantajların daha da artmasının önüne geçmek, uzaktan eğitime katılımı ve sürdürülebilirliği sağlamak, okul bağlarının azalmasını önlemek, ders ve etkinlik saatlerini ayarlayıp denetlemek, artan veli yükünü azaltacak önlemler almak okul müdürlerinin yönetsel görevlerini daha da zorlayıcı hale getirmiştir (Demir ve Koçak, 2021). Özel eğitim okul müdürlerinin bu zorlayıcı yönetsel süreçlerle nasıl başa çıktıklarını bilmek, olası uzaktan eğitim süreçlerinde ortaya çıkabilecek fırsat eşitsizliklerini en aza indirmek ve özel eğitimin niteliğini artırmak açısından alınacak önlemlere rehberlik edebilir.

İlgili alanyazın incelendiğinde özel eğitim öğretmenlerinin (Akbarak, Vural & Açar, 2021; Glessner & Jhonson, 2021; Mengi & Alpdoğan, 2020), özel gereksinimli öğrenci ailelerinin (Erdem, Ünay & Çakıroğlu, 2021; Trzcirska-Król, 2020; Üresin, İlik, Anıl & Alicioğlugil, 2021), özel eğitim uzmanlarının (Sani-Bozkurt vd., 2021) Covid-19 küresel salgınında uzaktan eğitim sürecine yönelik deneyimlerinin genellikle görüşlerine dayalı olarak değerlendirildiği görülmektedir. Bu konuda okulöncesinden liseye kadar genel eğitim okullarında görev yapan okul yöneticileriyle yürütülen fazlaca görüş araştırması da bulunmaktadır (Çağlar & Kılınç, 2020; Demir & Koçak, 2021; Demirdağ, 2022; Külekçi-Akyavuz & Çakın, 2020; Kara ve Bozkurt, 2021; Munastiwi & Puryono, 2021) Ancak özel eğitim okul müdürleriyle bu konuda yürütülen bir araştırmayla karşılaşılmamıştır.

Tüm bu bilgiler ışığında bu araştırmanın temel amacı Sivas ilinde bulunan özel eğitim okullarında görev yapan okul müdürlerinin Covid-19 küresel salgınında uzaktan eğitim sürecini nasıl yönettiklerini kendi görüşlerinden hareketle ortaya koymaktır. Bu temel amaç doğrultusunda araştırmada şu sorulara yanıt aranmaktadır:

- Uzaktan eğitim süreci nasıl düzenlendi?
- Okul müdürleri yönetim süreçlerini nasıl değerlendirmektedir?
- Karşılaşılan sorunlar, sorunların kaynakları ve sorunların çözümü için yapılanlar nelerdir?
- Uzaktan eğitim sürecinin daha etkili yönetimi için neler gerekmektedir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışma nitel araştırma yaklaşımına dayalı olgu bilim (fenomoloji) deseniyle yapılandırılmıştır. Creswell' e göre (2007) olgu bilim, katılımcıların kişisel yaşanmışlık ve deneyimlerini açığa çıkarma ve genele yaymayı amaçlar; bireylerin kişisel deneyimlerinin anlamını açıklamaktadır. Tam anlamıyla bize yabancı olmayan fakat tam anlamıyla da anlayamadığımız, kavrayamadığımız olguları araştırmak için olgu bilim deseni uygun bir araştırma tekniğidir (Yıldırım & Şimşek, 2016). Amacı uzaktan eğitim sürecinde Sivas ilinde yer alan özel eğitim okul müdürlerinin yönetimleri ile ilgili görüşlerini, karşılaştıkları problemleri, deneyimlerini, çözüm önerilerini anlamaya çalışmak olan bu araştırmada, Covid-19 küresel salgınında özel eğitim okul müdürlerinin uzaktan eğitim sürecini nasıl yönettikleri, yönetim olgusu bağlamında ayrıntılı şekilde incelenmeye çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışma grubunun belirlenmesinde örneklem alma yoluna gidilmemiş, Sivas ilinde yer alan devlete bağlı tüm özel eğitim okulları ve bu okullarda görev yapan 6 özel eğitim okul müdürü araştırmaya dâhil edilmiştir. Çalışma grubuna ait demografik özellikler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tabloya göre yaşları 42 ile 54 arasında değişen katılımcıların 1'i kadın 5'i erkektir. Mesleki kıdemleri 20 ile 29 yıl; idarecilik deneyimleri ise 3 ile 24 yıl arasında

değişmektedir. Özel eğitim okullarında idareci olarak çalışma yılları 1 ile 9 yıl arasında değişmekte ve katılımcıların yalnızca ikisinin özel eğitim okullarında öğretmenlik deneyimi (4-7 yıl) olduğu görülmektedir. Anaokulu ile lise kademesi arasında değişen İşitme engelliler okulu, özel eğitim uygulama okulu, özel eğitim anaokulu, özel eğitim meslek okulu araştırmacının çalışma grubunu oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Amacı insanların bakış açılarına ulaşmak olan, gözlemleyemediğimiz durumlara, duygulara, düşüncelere ve niyetlere ulaşmamız gereken zamanlarda tercih edilen görüşme (Patton, 2014) bu araştırmada veri toplama tekniği olarak tercih edilmiştir. Veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmadan önce ilgili alanyazın taranmış, nitel araştırma konusunda deneyimli bir uzman öğretim üyesinin görüşüne başvurulmuştur. Formda yer alan soruların kapsam geçerliliği için, eğitim yönetimi ve özel eğitim alanında uzman iki öğretim üyesinin görüşü alınmış ve özel eğitim okulunda müdür yardımcısı olarak çalışan bir kişiyle ön görüşme yapılmıştır. Uzman görüşleri ve ön görüşme sonucunda gerekli düzenlemeler de yapılarak forma son şekli verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubunu Betimleyen Demografik Özellikler

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Mesleki Deneyim (Yıl)	İdarecilikte Deneyim (Yıl)	Özel Eğitim Okullarında İdarecilik Deneyimi (Yıl)	Özel Eğitim Okullarında Öğretmenlik Deneyimi (Yıl)	Okul Türü	Okul Kademesi
M1	Erkek	45	Lisansüstü	25	17	7	-	İşitme Engelliler Okulu	Ortaokul
M2	Erkek	42	Lisans	20	3	1	-	Özel Eğitim Uygulama Okulu	İlk-Orta-Lise
M3	Erkek	42	Lisansüstü	22	12	8	-	Özel Eğitim Uygulama Okulu	Lise
M4	Kadın	54	Lisansüstü	29	24	6	4	Özel Eğitim Anaokulu	Anaokulu
M5	Erkek	48	Lisans	26	21	9	-	Özel Eğitim Meslek Okulu	Lise
M6	Erkek	43	Lisans	21	14	9	7	Özel Eğitim Uygulama Okulu	Anaokulu-ilk-ortaokul

Görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcılara ait demografik bilgiler ve ikinci bölümde ise okul müdürlerinin uzaktan eğitim sürecini nasıl yönettikleri, veli, öğretmen, öğrenci, merkezi yönetim ilişkilerini nasıl sağladıkları, kriz anlarında neler yaptıkları ve uzaktan eğitim uygulamalarının öğrenci, öğretmen, veli ve yönetim süreçlerine etkileri, çıktıları gibi konularda görüşme soruları yer almaktadır. Ayrıca formda ana sorularla birlikte sorunun anlaşılmadığı ya da yanlış anlaşıldığı durumlarda kullanılmak üzere sonda sorulara da yer verilmiştir.

Görüşmeler, çalışmanın birinci araştırmacısı tarafından, okul müdürlerinin odasında ses kayıt cihazı kullanılarak yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Görüşme süreleri yaklaşık 30 ile 60 dakika arasında değişkenlik göstermiştir. Görüşmelerden sonra katılımcıların sorulara verdikleri yanıtlar deşifre edilmiş ve katılımcılara tekrar gönderilerek, anlamı değiştirmeden cümle düşüklükleri, anlatım bozuklukları konusunda düzeltmeler yapmalarına fırsat verilmiştir.

Çalışma kapsamında elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizinde toplanan veriler öncelikle kodlara ayrılır. Ardından benzer olan kodlar bir araya gelerek kategorileri oluşturulur. Oluşturulan kategoriler ise bir tema altında yapılandırılır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). El ile kodlamanın zaman ve emek açısından maliyetli oluşu, bilgisayar destekli veri analiz programlarını popüler hale getirmiştir. Bu programlarda genel olarak amaç, nitel verinin depolanması ve yerleştirilmesi amacıyla bilgisayarların etkin bir biçimde kullanılmasıdır (Creswell ve Creswell, 2021). Bu araştırmanın içerik analizinde de MAXQDA 20 nitel veri analiz programı kullanılmıştır. Bulgular, tema, alt tema ve kodlar şeklinde tablolaştırılarak katılımcıların doğrudan ifadeleriyle sunulmuştur.

Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği

Nitel araştırmalarda, geçerlik ve güvenirliği sağlamak için nicel araştırmalardan farklı olarak iç geçerlik (inandırıcılık), dış geçerlik (aktarılabirlik), iç güvenirlik (tutarlılık) ve dış güvenirliğin (teyit edilebilirlik) (Lincoln ve

Guba, 1985) sağlanması için birçok strateji kullanılmaktadır. Bu bağlamda çalışmada iç geçerliğin sağlanması için katılımcı teyidinden yararlanılmış, görüşme kayıtları yazılı hale getirildikten sonra her bir katılımcıyla paylaşarak gözden geçirmeleri istenmiştir. Araştırmada dış geçerliğin sağlanmasında ayrıntılı betimleme stratejisi kullanılmış ve çalışmanın amacı, yöntemi, bulguları gibi her aşaması okuyucuya ayrıntılı bir biçimde sunulmuş, tüm süreçler detaylarıyla ifade edilmiştir. Ayrıca araştırmacının okuyucuya sunumunda katılımcı özellikleri betimlenerek ve katılımcı ifadelerinden doğrudan alıntı yapılarak ayrıntılı betimleme yapılmıştır. İç güvenirliğin sağlanmasında, veri analiz sürecinde araştırmacı üçgenlemesi (Merriam, 2015) kullanılarak içerik analizinde verilerin kodlanması her bir araştırmacı tarafından ayrı ayrı gerçekleştirilmiş, daha sonra bir araya getirilen kod, alt tema ve temalara benzerlik ve farklılıklar açısından değerlendirme yapılarak son şekli verilmiştir. Son olarak dış güvenirliğin sağlanması, araştırmacılar tarafından toplanan verilerin araştırma sonuçları ile teyit edilebilir olmasıdır. Bu amaçla uzman incelemesi stratejisinden faydalanılarak, nitel araştırma konusunda uzman bir öğretim üyesinden araştırmacının kavramsal çerçevesi, amacı, yöntemi, veri toplama aracı, verilerin analizi, raporlama aşamalarını değerlendirmesi ve eksiklikleri belirtmesi istenmiş ve görüşleri doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılarak araştırmaya son hali verilmiştir.

Bulgular

Özel eğitim okul müdürlerinin Covid-19 küresel salgınında uzaktan eğitim sürecini nasıl düzenlediklerine ilişkin görüşlerinin analizinden elde edilen tema, alt tema ve kodlar Tablo 2’de yer almaktadır. Tablo 2’de görüldüğü gibi özel eğitim okul müdürleri uzaktan eğitim sürecinin düzenlenmesiyle ilgili görüşlerini “eğitim-öğretim, veliler, öğretmenler, merkezi yönetim ve denetim” temalarında ifade etmişlerdir.

Tablo 2. Uzaktan eğitim sürecinin nasıl düzenlendiğine ilişkin görüşler

Tema	Alt Tema	Kodlar
Eğitim-Öğretim	Planlama	Okul yönetiminin öğretim programlarını hazırlaması Merkezi yönetimin hazır dijital etkinlik ve program sağlanması Veli taleplerine göre derslerin planlanması Teknolojik materyal gereksiniminin belirlenmesi (aile ziyaretleri, telefon görüşmeleri vb.) ve destek sağlanması
	Yürütme	Canlı dersler (EBA, Zoom, Whatsapp) Kişi odaklı çalışmalar yapılması Canlı derslerde veli yardımının alınması Veli-öğretmen-öğrenci-yönetici işbirliği Diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği
Veliler	Destekleme	Süreçle ilgili bilgilendirme, motive etme, psikolojik destek sunma Öğrencinin derse katılım ve devamının sağlanmasında veli desteğini alma
	İletişim	Okul-aile işbirliğinin sağlanması (whatsapp grupları, zoom toplantıları, telefon görüşmeleri)

Öğretmenler	Destekleme	Süreçle ilgili öğretmenleri bilgilendirme, motive etme, psikolojik destek sunma Velilerin işbirliği ve katılımını sağlamada öğretmen yardımı alma
	İletişim	Yönetici - öğretmen işbirliğinin sağlanması (whatsapp grupları, zoom toplantıları, telefon görüşmeleri)
Merkezi Yönetim	Destekleme	Öğrencilere teknolojik destek sağlanması Sorunların çözümüne yönelik destek sunması Okul yönetimini bilgilendirme amaçlı toplantı, seminerler düzenleme
	İletişim	Merkezi yönetim - okul işbirliğinin sağlanması (whatsapp grupları, zoom toplantıları, Evrak Yönetim Sistemi (DYS), telefon görüşmeleri, video konferans yöntemi
Denetim	Ders Ziyaretleri	Canlı derslere katılma
	Öğretmenden Bilgi Alma	Ders denetim formları Öğrenci devam çizelgeleri Haftalık ders raporu Canlı derse ait ekran görüntüsü
	Velilerden Bilgi Alma	Veli dönütleri
	Resmi Kayıtlar	Eğitim Bilişim Ağı (EBA) kayıtları Canlı ders kayıtları (Zoom, Whatsapp vb.)

Eğitim-öğretim temasında katılımcı ifadelerine göre planlama ve yürütme alt temaları bağlamında kodlar oluşmuştur. Buna göre özel eğitim okul müdürleri uzaktan eğitim sürecinde öğretim programı hazırlayarak, hazır materyaller sağlayarak, veli taleplerinin dikkate alınmasını isteyerek, teknolojik materyal gereksinimlerini belirleyip gereken desteği sunarak eğitim-öğretimle ilgili süreçleri planlamışlardır. Bu konuda M1: “Normal ders programlarımızı hazırladık ve öğretmenlerimize de bu programı tebliğ ettik. Merkezi Yönetimin bazı etkinlikleri vardı, öğretmenlerimiz onlardan faydalandı.”; M5: “Kimlerin evde internet yok, kimlerin evlerinde internet erişim cihazı yok.... Biz bunların tespitini yaptık.”; M6: “...Bende her zaman öğretmenlerime dedim ki velilerle ilişkinizi iyi tutun, ... Onlar da velilerin taleplerine göre bu sürece devam ettiler.” şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Diğer taraftan özel eğitim okul müdürleri canlı derslerle, kişi odaklı çalışmalarla, canlı derslerde veli yardımı alınarak, veli-öğretmen-öğrenci-yönetici ve diğer kurumlarla işbirliği içinde hareket ederek uzaktan eğitim sürecinde eğitim-öğretimle ilgili süreçlerin yürütülmesini sağlamışlardır. Bu bağlamda katılımcılardan M3; “... Hatta bir iki öğrencinin olduğu sınıflarda direk whatsapp üzerinden görüşmeler ile dersler işlendi.” ve M4; “... Rehberlik Araştırma Merkezi ile ortak seminerler yaptık.” şeklinde görüşlerini paylaşmışlardır.

Veliler, öğretmenler ve merkezi denetim temalarının her üçünde de katılımcı ifadelerine göre destekleme ve iletişim alt temaları bağlamında kodlara ulaşılmıştır. Buna göre özel eğitim okul müdürleri hem velileri hem de öğretmenleri süreçle ilgili bilgilendirerek, motive ederek, psikolojik olarak rahatlatarak destek sunmuşlardır. Bunun yanında çocuklarının derse katılım ve devamını artırmada velilerinden; velilerin işbirliği ve katılımını sağlamada ise öğretmenlerden desteklerini istemişlerdir. M6; “... onlar da bu süreci sıkıntılı atlattılar, velilerimizden şikayetler geldi, ... ne kadar nüfuz edebilirsek o kadar çocuklarınız fayda görecek diye devamlı telkinlerde bulunduk.” şeklinde görüşünü ifade ederek veliye sunduğu desteği

bildirmiştir. M5 ise “... bu çocukların bilgisayarın varlığından haberi yok, ... bilgisayarda bir öğretmenin dersi anlattığından ve bir yönerge verdiğiinden dahi haberi olmayan bir öğrenciye ben nasıl ders anlatacağım diye serzenişlerde bulundular. Siz elinizden geldiğince veliye bir şeyler söyleyin. O da bilgi ve birikiminizi çocuğuna aktarsın.” şeklinde hem öğretmeni motive ettiğinden hem de veliyle işbirliğini artırması konusunda öğretmenin desteğini istediğinden söz etmiştir. Merkezi yönetim de özel gereksinimli öğrencilere teknoloji ve alt yapı desteği sunarak, durumlarından dolayı esneklik sağlayarak, bilgilendirici toplantı, seminer tarzı çalışmalarda bulunarak özel eğitim okul müdürlerinin yönetim süreçlerini desteklemişlerdir. Bu konuda M2; “Milli eğitim müdürlüğümüz bize destek veriyor, bize tolerans gösteriyor, bizlere karşı esnek davranıyorlar, bize gerçekten ılımlı yaklaştılar.” şeklinde, M5 ise “... Bakanlığımızın talimatları doğrultusunda destekleriyle 25 öğrenciye tablet desteği sağladık.” şeklinde açıklamalarda bulunmuşlardır. Diğer taraftan özel eğitim okul müdürleri uzaktan eğitim sürecinde veliler, öğretmenler ve merkezi yönetimle işbirliğini sürdürmek için onlarla iletişimlerini sanal platformlar üzerinden yürütmüşlerdir. Örneğin M5’in; “... yüz yüze erişim olmadı için telefonla, whatsapp yoluyla veya diğer iletişim modülleri ile velilerimizle iletişim sağladık.” şeklindeki velilerle iletişim süreçlerinin düzenlenmesiyle ilişkili ifadesi bu konuya örnek olarak gösterilebilir.

Denetleme temasında ise katılımcı ifadelerine göre ders ziyaretleri, öğretmenden bilgi alma, velilerden bilgi alam ve resmi kayıtlar alt temaları bağlamında kodlara ulaşılmıştır. Buna göre özel eğitim okul müdürleri canlı dersleri ziyaret ederek, öğretmenlerden ders raporları, ekran görüntüleri, devam çizelgeleri isteyerek, velilerden derslerin işleniş hakkında dönütler alarak ve resmi kayıtları inceleyerek uzaktan eğitim sürecinde denetimle ilgili süreçleri yönetmişlerdir. M1’in; “Biz her hafta Cuma günü arkadaşlardan ders raporu istedik, kaç kişi katıldı, ne kadar sürdü, onları da dosyaladık.” şeklindeki paylaşımı bu

konuya örnek olarak verilebilir.

Özel eğitim okul müdürlerinin Covid-19 küresel salgınında uzaktan eğitim sürecini yönetmekte kendilerini nasıl değerlendirdiklerine ilişkin görüşlerinin analizinden elde edilen tema, alt tema ve kodlar Tablo 3'te yer

almaktadır. Tablo 3'te görüldüğü gibi özel eğitim okul müdürleri uzaktan eğitim sürecini yönetmekte kendilerini olumlu ve olumsuz temalarında değerlendirmektedirler.

Tablo 3. Yönetim süreçlerinin nasıl değerlendirildiğine ilişkin görüşler

Tema	Alt Tema	Kodlar
Olumlu	Başarılı Olduk	İletişim konusunda hızlı ve başarılıydık. E-okul gibi programlar sayesinde sürece kolay adapte olduk. Sistemli bir yapı oluşturduk. Okul-aile işbirliğini artırdık. Kriz durumlarını kısa sürede kendi lehimize çevirdik. Olumlu dönütler aldık. Zorlu ama tecrübe kazandık.
	Günü Kurtardık	Veli şikâyetlerini olabildiğince dikkate almaya çalıştık. Öğretmen şikâyetlerinde mevcut bilgi ve birikimimiz doğrultusunda çözüm üretmeye çalıştık. Öğretmenleri motive etmeye çalıştık. Olağan üstü bir durum olduğu için gelip geçici bir süreç olarak değerlendirdik.
	Elimizden Gelenin En İyisini Yaptık	Özel gereksinimli çocuklar için en iyisini yaptık. En az zararla süreci atlattık. Olumsuzluklara rağmen iyi niyetli çalışmalar sergiledik. Süreçteki belirsizlikleri yansıtmamaya çalıştık.
Olumsuz	Zorlandık	Özel eğitim okullarında ekstra zorluk yaşadık. Teorik bilgilerin aktarımında zorluk yaşadık. Uygulamalı eğitimlerde zorlandık. Velilerle ilgili süreçlerde çok zorlandık. Yönetim olarak devamlı diken üstündeydik. Eğitime erişimini sağlayamadığımız öğrenciler oldu. Denetlemeler konusunda sıkıntılar yaşadık. Paydaşları motive etme anlamında büyük sıkıntılar yaşadık. Hazırlıksız yakalandık bu nedenle acemilik yaşadık.
	Başarılı Olamadık	Verimli olmadık. Teknoloji anlamında sürece uyum sağlayamadık

Olumlu değerlendirmelerin yapıldığı temada katılımcı ifadelerine göre başarılı olduk, günü kurtardık, elimizden gelenin en iyisini yaptık alt temaları bağlamında kodlar oluşmuştur. Buna göre özel eğitim okul müdürleri paydaşlarla hızlı iletişime geçebildiklerini, elektronik programları daha önce de kullandıkları için sürece kolay adapte olduklarını, okul-aile işbirliğinin arttığını, kendilerine gelen dönütlerin olumlu olduğunu göz önünde bulundurdıklarında uzaktan eğitim sürecini yönetmede başarılı olduklarını düşünmektedirler. Bu konularda M1; "Bizim E-okul ve Mebbis tecrübemiz var. Bu çok önemli bir nokta, sanki yıllardır biz bu duruma hazırlanmışız." M2; "... Bütün veliler hemen hemen bütün veliler bizi takdir ettiler. Hatta ve hatta bize yakınlaştı diyebilirim.Bizim paydaşlardan da olumsuz bir şikâyet almadık,olay şikâyete dönüşmedi ise bizim de hedeflediğimiz duruma ulaşmışız...." M3; "...Artık hazırlıklıyız. İlk başlarda böyle değildi. Ama artık hazırlıklıyız. Bundan sonraki süreçte karşılaşacağımız böyle sorunlar da tereddüt etmeden çok rahatlıkla organizasyonumuzu vakit geçirmeden rahatlıkla sağlayabilecek durumlara geldik." M5; "...öğretmenlerle, velilerle normal telefon vasıtasıyla, whatsapp grubumuz vasıtasıyla anlık, hızlı ve toplu iletişim sağlama kabiliyetine

sahip oluyoruz." şeklinde paylaşımlarda bulunmuşlardır. Günü kurtardık alt temasına göre özel eğitim okul müdürleri kendi bilgi ve tecrübeleriyle sorunları çözerek, durumun gelip geçici bir süreç olduğunu düşünerek, bu nedenle bazı şeyleri görmezden gelerek ve bu konuda öğretmenleri de motive ederek durumu idare edebildiklerini belirtmektedirler. Bu konuyu M3; "Daha iyi olabilir mi? Evet süreç daha iyi olabilir ama bizim temel esasımız özel eğitim okullarında yüz yüze eğitimidir.Bizler bu süreç olağanüstü hal koşulları altında değerlendirdiğimiz için çok böyle bizim gelip geçici bir olay gibi görüyoruz.onlarda az önce bahsettiğimiz gibi bu sürecin geçici olduğunu, günü kurtarma açısından çoğu ele alıyor bu durumu. Bu da verimliliği düşürüyor. Bizler de bunu sürekli telkinlerle yaptığımız çalışmalarla bunun önüne geçmeye çalışıyoruz." şeklinde ifade etmiştir. Son alt temaya göre ise özel eğitim okul müdürleri olumsuzluklara rağmen iyi niyet sergileyerek ve süreç içerisinde yaşanan belirsizlikleri yansıtmadan kendi iç dinamiklerinde çözmeye çalışarak uzaktan eğitim sürecini özel gereksinimli öğrenciler için en az zararlı ve ellerinden gelenin en iyisini yaparak yönettiklerini düşünmektedirler. Örneğin, M3; "...ilk başta bir acemilik, belirsizlik dönemi

gerçekleşti... ama velilere çok bunu yansıtmadan kendi iç dinamiklerimizle çözmeye çalıştık.” M5; “... bizler ve bakanlığımız mümkün olduğunca bu olumsuzlukları ortadan kaldırmak adına iyi niyetli çalışmaları sergiledik...” M6; “...uzaktan eğitim her ne kadar uygun olmasa da çocuklara azda olsa nüfuz etti. Nüfuz edebilmek adına çok güzel bir şekilde yönetmeye çalıştık.” şeklinde paylaşımlarda bulunmuşlardır.

Olumsuz değerlendirmelerin yapıldığı diğer temada ise katılımcı ifadelerine göre zorlandık ve başarılı olmadık alt temaları bağlamında kodlar oluşmuştur. Buna göre okul müdürleri eğitime erişimi sağlama, hazırlıksız yakalanma, uygulamalı eğitimler, teorik bilgi aktarma gibi bağlamlarda süreci yönetmede zorlandıklarını, verimlilik ve teknolojik anlamda sürece uyum sağlamakta başarısız olduklarını düşünmektedirler. Bu konuda M1; “..burası özel eğitim okul olduğu için eee işitme engelli öğrencilerin bulunduğu bir okul burası. Bir ekstra zorluk yaşadık. Yani hiç duymayan öğrencilerimiz var. Onlara ekran karşısında bırakın ders anlatmayı tutmak bile oldukça zordur. Bu

anlamda aslında hem öğretmenlerimiz için hem öğrencimiz için zaman zaman okul idaresi için aslında zor bir süreçti.” ve M2; “Biz çocukları bireysel etkinlikler ile başarıya kazandırmaya çalışıyoruz. Onun tuvalet alışkanlıklarını, temizlik alışkanlıklarını, ihtiyaçlarını gidermeyi, konuşmayı, becerilerini geliştirmeye amaçlıyoruz, işte zorlandığımız konuda bu. Bu da birebir olması lazım. Yüz yüze olması lazım. Yüz yüze onu aşmamız lazım... Zorlandığımız konu Burası asıl. Göstererek yaptırılmamız lazım. Burada yapamadık.” şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır.

Tablo 4 incelendiğinde okul müdürlerinin uzaktan eğitim sürecinde karşılaştığı sorunlar öğrenci, öğretmen, veli, yönetim ve program olmak üzere 5 temada toplandığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda öğrenci temasında alt tema olarak okul türü ve kademesi, öğrencilerin yetersizlik türü ve derecesi, teknoloji kullanımından kaynaklı sorunlar ortaya çıkmıştır.

Tablo 4. Karşılaşılan sorunlar, sorunları kaynakları ve sorunların çözümü için yapılanlara ilişkin görüşler

Sorunların Kaynağı		Yaşanan Sorunlar	Bulunan Çözümler
Öğrenci	Okul Türü ve Kademesi	İşitme engelliler okulunda ekstra zorluk yaşanması Alt kademelerdeki sınıflarda verimin düşmesi Özel eğitim okulu olmasından kaynaklanan zorluklar	Öğretmenlerin ekstra mesai harcamaları Öğretmenlerin özverili çalışmaları Sorunlara kişi odaklı çözümler üretme Ödevlendirme sistemi Veli desteğini alma
	Yetersizliğin Türü-Derecesi	İşitme engelli öğrencilerin ekran karşısında tutma ve ders anlatmanın ekstra zorluğu Özel gereksinimli öğrencilerin bir şeyi geç öğrenmesi ve erken unutulması Özel gereksinimli öğrencileri ekran karşısında tutma süresinin kısalığı ve zorluğu Birden fazla engel türüne sahip öğrenciler Fiziksel temas olmadan yönerge almanın zorluğu Özel öğrencilerin göz teması kurmada zorluk yaşamaları	Gerektiğinde ders sürelerini kısaltma Oyun, etkinlik gibi alternatif çalışmalar sunma Gerektiğinde evlerine materyal, doküman bırakma Telafi dersleri yapma Gönüllülük esasına dayalı teknolojik alt yapı (internet, tablet vb.) yardımıyla bulunma Merkezi yönetim desteğiyle öğrencilere teknolojik alt yapı (internet paketi, tablet, bilgisayar) yardımıyla bulunulması
	Teknoloji Kullanımı	Büyük öğrencilerin teknolojiyi kullanmada sıkıntılar yaşamaları Özel gereksinimli öğrencilerin teknoloji (EBA, Zoom gibi) kullanmadaki yetersizlikleri Öğrencilerin teknolojiye erişimlerinin kısıtlı olması Teknoloji bağımlılığını tetiklemesi	Alternatif uzaktan eğitim araçları kullanma Öğrenci devamsızlıklarının nedenlerini araştırılarak önlem olma
Öğretmen	Yeterlilik	Okul türüne göre gerekli donanımına sahip olmayışları (işitme engelliler için işaret dilini bilmemeleri)	Öğretmenlerin motive edilmesi Öğretmenlerle işbirliği ve iletişim güçlendirilmesi
	Teknoloji	Alt yapı yetersizlikleri Sanal iletişim platformlarını kullanmama	Fiziksel ortam desteği sunma Alternatif sanal iletişim platformu kullanma
	Kişisel	Eğitim ortamını sağlamanın güçlüğü Motivasyon düşüklüğü	
Veli	Teknoloji	Teknoloji kullanımı konusunda yaşanan sıkıntılar Teknolojik alt yapı yetersizlikleri Eğitim ortamını sağlamanın güçlüğü	Birebir veli görüşmeleri Velilere alternatif etkinlikler sunma Velinin motivasyonunu artırma
	Kişisel	Motivasyon düşüklüğü İşitme engelli velilerle yaşana iletişim sorunları Eğitim-öğretime gereken önemin verilmemesi	Okul aile işbirliğini canlı tutma, iletişim sürekli kılma Teknoloji kullanımı konusunda velilere eğitim verme
	İlgisizlik	Uzaktan eğitim sürecinde iletişim kanallarını kapatmaları	Velilerden geribildirim istenmesi

		Yetersizliğin türüne göre gerekli veli yardımının sunulmaması	Velilere çocuklarının eğitimini destekleme konusunda eğitim verme
Yönetim	Okul Yönetimi	Okulların sık açılıp kapanması ve gerekli ayarlamaların yapılmaması	E-okul, MEBBİS kullanımından kazanılan tecrübelerin yeni duruma transferi
		Deneme yanılma yoluyla süreci ilerletmeleri	Yöneticilerin ekstra mesai harcamaları
	Merkezi Yönetim	Özel eğitimde uzaktan eğitime yönelik olumsuz tutumlar	Okul yönetimlerinin bireyselleştirilmiş çözümleri
		Özel eğitim okulların farklılığının dikkate alınmadan kararlar alınması	Sanal iletişim platformları kullanma
		Merkezi yönetim adına sahte hesaplardan bilgi kirliliği olması	Bilgi kirliliği durumunda farklı kaynaklardan doğrularak paylaşma
		Merkezi yönetim tarafından alınan kararların bu süreçte hızla gelişip değişmesi	Kriz anlarını veliye yansıtmadan çözüme kavuşturma
			Diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapma
			Okul ile merkezi yönetimin işbirliğini canlı tutma, iletişimi sürekli kılma
			İl Müdürlüğünün bu süreçte özel eğitim okullarına tolerans göstermesi
Program		Günlük yaşam becerilerini ekran karşısında kazandırma zorluğu	Alternatif ders saatleri planlama
		Yüz yüze eğitimdeki uygulamaların (Ev ziyaretleri vb.) bu süreçte uygulanmaması	Gerektiğinde ders sürelerini kısaltma
		Fiziksel yardımın ekran karşısında sunulmaması	Merkezi yönetimin uzaktan eğitime erişimi olmayanlar için çerçeve programlar hazırlaması
		Öğrenci sayısının azlığına bağlı olarak yeterli katılımın sağlanmaması	

Bu konuda öğrenci boyutunda okul türü ve kademesiyle ilgili alt kademelerde verimin düşmesi kapsamında M1; *“benim tespitim şu, yani lise kademesinde belki verim daha fazladır ama aşağı doğru ilkokul ortaokul seviyesinde uzaktan eğitimde verim düşüklüğü olmuştur.”* gibi ifadelerle süreç içerisinde yaşadıkları sorunları ifade etmişlerdir. Ayrıca yetersizlik türü iştirme olan öğrencilerde bu süreci daha zor atlattıklarını da dile getirmişlerdir. Yetersizliğin türü ve derecesi alt temasında ise özel gereksinimli öğrencilerin verilen bilgileri geç öğrenmesi erken unutulması ve ekran karşısında tutma süresinin kısalığı sürecin zorlu geçirilmesindeki nedenler arasında sayılmıştır. Ayrıca bu öğrencilerde fiziksel temasın önemli olduğu, ekran karşısında ise bu temasın mümkün olmadığından kaynaklı sorunların olduğu ifade edilmiştir. Bu bağlamda M4; *“öğretmenin çocukla göz teması kurması, ona dokunması oldukça önemli, fiziksel yardımda bulunması çok önemli. Uzaktan eğitim sürecinde bunları gerçekleştiremedik.”* ve M5; ise *“göz teması kurmadığımız zaman bir irtibat sağlamadığımız zaman bizim çocuklar çok unutkan ve tekrarlatmada güçlük çeken çocuklar.”* şeklinde sürecin zorluğunu ifade etmişlerdir. Aynı şekilde M1; *“... onlara ekran karşısında bırakın ders anlatmayı tutmak bile oldukça zordur.”* gibi ifadelerle sürecin ne kadar sıkıntılı olduğunu belirtmişlerdir. Teknoloji alt temasından kaynaklı sorunlarda ise özel gereksinimli çocukların teknoloji kullanımında yaşadıkları sorunlar, teknoloji bağımlılığı ve erişimde sıkıntı çekmeleri şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır. Bu kapsamda M2; *“internetleri var, var ama öğrenci özel bir öğrenci olduğu için derse giremiyor, ben derse giriyorum, öğretmen arkada giremiyor.”* M6; ise *“... Daha olumsuz katı da şöyle oldu; bazı öğrencilerimizde tablet bilgisayar bağımlılığı ve bunların kullanımı...”* gibi ifadelerle sürecin öğrencilere olumsuz etkilerini belirtmişlerdir.

Bir diğer tema olan öğretmen temasında ise öğretmenlerin bu süreçte motivasyonların düşüklüğü ve eğitim ortamlarını sağlamadaki yetersizlikleri, teknoloji kaynaklı yaşadıkları sorunlar ve buldukları eğitim kurumunun engel türüne göre yeterliliklere sahip olmayışları şeklinde yaşanan sorunları dile getirmişlerdir. Bu bağlamda M1 yaşanan sorunu şöyle dile getirmiştir. M1; *“... burada bizim öğretmenlerimiz seçilirken işaret dili biliyor diye bir şart yoktur... dolayısıyla sınıfta bir öğrenci var hiç duymuyor. Öğretmen işaret dilini de bilmiyor. Nasıl iletişim sağlayacağız?”* aynı şekilde M6 ise; *“... Tablet, tv, Bilgisayarda bir öğretmenin dersi anlattığından ve bir yönerge verdiği dahi haberi olmayan bir öğrenciye ben nasıl ders anlatacağım?”* gibi ifadelerle sınıf ortamını kuramadıklarını, süreç içerisinde iletişimin ne derece de zorlu olduğunu belirtmişlerdir.

Başka bir tema olan veli temasında karşılaşılan alt tema sorunlar olarak teknoloji kaynaklı ve velinin kendisinden kaynaklı nedenler vardır. Veli bağlamında teknolojiyi kullanmalarında çıkan sorunlar, alt yapı yetersizlikleri, evlerinde eğitim ortamlarını sağlamada güçlük yaşama ve bu sürece kendilerini kapatmaları olarak belirtmişlerdir. Bu kapsamda M1; *“velilerimizin teknolojiyi kullanmalarında ki sıkıntılar vardı, Tablet, telefon, bilgisayarı olmayan velilerimiz vardı.”* Şeklinde ve M6; *“bazı öğrencilerimizin velileri tamamen kendilerini bu işe kapattılar.”* Şeklinde velilerin bu süreçte yaşadıkları ve yaşadıkları sorunları dile getirmişlerdir.

Bir diğer tema olan yönetim konusunda ise alt tema olarak okul yönetimi ve merkezi yönetimle karşılaşılan sorunlar ifade edilmiştir. Okul yönetimi bağlamında yaşanan sorunlar olarak deneme yanılma yöntemiyle sürece devam ettiklerini ve okulların sık açılıp kapanmasıyla düzenleme yapma konusunda yaşadıkları okul boyutundaki sorunları dile getirmişlerdir. Bu konuda M2; *“15 günde bir veyahut 1 ayda bir işte okullar*

kapanabiliyor açılabilir, özel eğitim açılın açılmasın...en çok bocaladığımız nokta bu oluyor.” Şeklinde ifade etmişlerdir. Merkezi yönetim bağlamında özel eğitimde uzaktan eğitime yönelik olumsuz tutumların olması, okulların türü ve farklılıklarının dikkate alınmadan kararlar alınması, sanal platformlar üzerinden bakanlık adına sahte bilgilerin paylaşılması, merkezi yönetim tarafından alınan kararların hızlı değişkenlik göstermesi yönetim sürene olumsuz etki etmiştir. Bu bağlamda M3; *“tabi süreç çok hızlı geliyor, yani akşamdan sabaha çok farklı hatta bir saat içerisinde çok konular değişebiliyor. Bir konunun üzerinden 10 dakika sonra aynı konunun aksini söyleyen duruma geldiğimiz oldu.”* Şeklinde bilgilerin hızla değişebildiği ve bu da yönetim süreçlerine olumsuz etki ettiğini belirttiler. Aynı şekilde yönetimi olumsuz etkileyen bir durumu da M2; *“...diğer okullar gibi düşünülür, aynı kategoriye koyuldu.”* Şeklinde okulların türü ve derecesi göz önüne alınmadan kararlar alınması şeklinde ifade etmişlerdir.

Bir başka tema ise Program’dır. Bu süreçte okul müdürlerinin yönetimini olumsuz etkileyen unsurlar da yüz yüze eğitimde iken yapılan çalışmaların ev ziyareti vb. yapılamaması, fiziksel yardımın ve temasın ekran karşısında yapılamaması, öğrenci azlığından kaynaklı derslerin bazen yapılamaması, günlük yaşam becerilerinin ekran karşısında verdirilememesi olarak ifade etmişlerdir. Bu bağlamda ev ziyaretleri gibi uygulamalarla ilgili M4; *“... ev ziyaretlerimiz, işte aile katılım etkinliklerimiz gerek okul öncesi olması gerek özel eğitim olması sebebiyle yoğun bir şekilde devam ediyordu. Tabi bu uzaktan eğitim sürecinde bu tür çalışmaları gerçekleştiremedik.”* İfadelerde bulunmuştur. Ayrıca M5; *“... akademik faaliyetlerinin yanında, biz okulda sportif kültürel faaliyetlere çok ağırlık vererek onlara bir takım beceriler kazandırmaya çalıştık, onlardan da mahrum kaldık.”* Şeklinde ifade etmiştir.

Bu süreçte eğitim öğretime devam edilebilmesi için yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerilerinin bulunması büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda bu süreçte eğitim öğretim sisteminin ve bu sistemin işleyişindeki önemli unsur olan yönetim sürecinin yürüyebilmesi için Tablo 4 incelendiğinde öğrenci, öğretmen, veli, yönetim ve program temalarında çözümler üretildiği müdürler tarafından ifade edilmiştir.

Eğitim öğretim sürecinin önemli unsurlarından biri olan öğrenci temasına yönelik bulunan bir takım çözümler Tablo 4’te ifade edilmiştir. Buna göre öğretmenlerin bu süreçte daha fazla özveri ve ekstra mesai göstermesinin yanında gerektiğinde öğrencilere materyal ulaştırılması, öğrenci engel türü ve düzeyine göre kişi odaklı çalışmalar yürütmeleri, alternatif olacak etkinlikler yapmaları, teknolojik destek sağlamak için maddi imkân vermeleri, derse katılmayan öğrencilerin nedenlerini araştırma gibi çözümlerde bulduklarını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda M6 ders saatleriyle ilgili olarak *“... bu süreç belki 10 dakika olur belki 15 dakika olur. Tabi ki biz burada ders saatlerini temel almadık. Eğer ders saatlerini temel alsaydık bu iş gerçekten çok sıkıntı oluşturabilecek bir vaziyette olurdu.”* Şeklinde ifade etmiştir. Ayrıca M3; *“...alternatif çözümler üreterek kişi odaklı çözümler yapıldı. 80 öğrencili bir*

okulda 80 farklı uygulama yapılmıştır diyebiliriz.” Şeklinde kişiye özel çalışmaların yapıldığını ifade etmiştir. M2 ise; öğretmenlerin özverili çalışmalarını ve desteklerini *“biz öğretmenler arasında okulda gönüllülük esasına göre belli bir miktar para toplayıp 5-6 tane tablet alıp öğrencilerimize ulaştık, ulaştırdık.”* Şeklinde ifade etmiştir.

Eğitim öğretim faaliyetlerinin bir diğer önemli temasını öğretmenler oluşturmaktadır. Süreç içerisinde öğretmen bağlamında yaşanan sorunlara yönelik bulunan çözümler ise öğretmenlerin motive edilmesi, alternatif sanal iletişim platformları kullanma, işbirliği ve iletişimin güçlendirilmesi ve fiziksel ortam desteği sağlama şeklinde ifade edilmiştir. Bu hareketle M2; *“...arkadaşlar gerçekten uzaktan eğitim sürecinde zorlanıyorlar... arkadaşlara dersleri konusunda bu süreçte motivasyon sağlamak diyelim.”* Şeklinde paydaşların bu süreç içerisinde yaşadıklarına ilişkin motive etmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

Diğer bir tema olan veli temasının içerisinde karşılaşılan sorunlara yönelik olarak yapılan çalışma ve çözümler ise birebir veliler ile iletişim halinde olma, öğretmenlere verilen motivasyonun aynı şekilde velilere de verilmesi, teknoloji kullanımı için velilerin eğitilmesi, velilere bu süreçte alternatif eğitimler sunulması gibi farklı çalışmalardır. Buradan hareketle velilerle işbirliği ve geri dönüt bağlamında M3; *“...velilerden geri dönüt alarak bunları daha iyi organize etmeye başladılar.”* Şeklinde ifade etmişlerdir. Aynı şekilde M4 ise; bu süreçte velilerle farklı alternatif etkinlikler yaptıklarını *“...uzaktan eğitim sürecinde bu tür çalışmaları gerçekleştiremedik... bu şekilde aile eğitim etkinliklerimize devam ettik.”* Şeklinde ifade etmiştir.

Yönetim bağlamında karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm önerileri ise hâlihazırda kullanılan E-okul, MEBBİS gibi platformların bu sürece uygulanarak uyumun kolaylaştırılması, ekstra mesai harcama ve özveri gösterme, paydaşlar ve diğer kurumlarla işbirliği içinde çalışma, bilgileri analiz ederek kullanma, özel eğitim okullarına karşı gösterilen tolerans ve merkezi yönetimle sürekli işbirliği içerisinde olma gibi çözümleri olduğunu ifade etmişlerdir. Bu bağlamda M2; *“milli eğitim müdürlüğümüz bize destek veriyor, bize tolerans gösteriyorlar, öğretmenlerimize ve bize karşı esnek davranıyorlar.”* Şeklinde merkezi yönetimin süreçte bu okullara yönelik daha ılımlı olduklarını dile getirmişlerdir. M1 ise; *“bizim e-okul, mebbis tecrübemiz var. Burada çok önemli bir nokta da yıllar öncesinden buna aslında hazırlanmışız.”* Şeklinde kullandıkları sanal platformlar üzerinden bu sürece zaten aşina olduklarını ifade etmiştir. Merkezi yönetim ile iletişimin çabuk ve sürekli var olması adına M6; *“şimdi bu süreçte Özel eğitim uygulama müdürleri platformunda bir toplantı yapıldı.”* ve M3’te; *“bakanlıklarla ilgili özel eğitim uygulama grubu diye bir grup var. Direkt daire başkanlarının içerisinde aktif olarak bulunduğu bir grup.”* Şeklinde merkezi yönetim yetkililerinin de bulunduğu bir topluluğun olduğunu ifade etmişlerdir.

Son tema olarak program temasında karşılaşılan sorunlara ilişkin çözüm önerileri olarak özel eğitim okul müdürleri öğrenci durumuna göre alternatif ders saati ve süresi

planlama, merkezi yönetim tarafından alternatif çerçeve programları hazırlama gibi çözümler yaptıklarını dile getirmiştir. Buradan hareketle, M6; *“...Eğer ders saatlerini temel alsaydık bu iş gerçekten sıkıntı oluşturabilecek bir vaziyetteydi. Belki 10 dakikalık 15 dakikalık 20 dakikalık sürelerle biz bu dersleri öğretmelere anlatmalarını söyledik.”* Şeklinde ders sürelerinde öğrencilerin durumlarına göre planlama yaptıklarını ifade etmişlerdir. M2 ise; *“...bakanlığımız özellikle bizim sorunlarımızı*

çözmeye yönelik çerçeve programı hazırladı.” Şeklinde merkezi yönetimin okul müfredatına ek olarak çerçeve programıyla destek verdiklerini ifade etmiştir.

Tablo 5’te özel eğitim okul müdürlerinin uzaktan eğitim sürecini daha etkin yönetmek için gerekenlere ilişkin görüşleri; program, öğretmen, yönetim, veli ve öğrenci bağlamında incelenmiştir.

Tablo 5. Uzaktan eğitim sürecinin daha etkili yönetimi için gerekenlere ilişkin görüşler

Tema	Kodlar
Program	Öğrenci sayısı az olan özel eğitim okullarında sürece yüz yüze devam edilmesi Sadece büyük yaştaki öğrencilerle uzaktan eğitim sürecinin yürütülmesi Beceri atölyelerindeki uygulamaların uzaktan eğitim sürecine entegrasyonunun yapılması Uygulamalı derslerde öğrencilerin dönüşümlü olarak okula gelmesi Derslerin teorik kısımlarının uzaktan, uygulamalı kısımlarının ise yüz yüze devam etmesi
Öğretmen	Öğretmen motivasyonlarını artıracak çalışmalar planlanması Uzaktan eğitimde verimi artıracak eğitimler planlanması
Yönetim	Merkezi yönetimin olası uzaktan eğitim süreci ile ilgili alternatifleri belirlemesi Okul yönetiminin veli-öğretmen-öğrenci ilişkilerini geliştirecek çalışmalar planlanması
Veli	Aile katılımı çalışmalarının güçlendirilmesi Velilerin farkındalık, bilgi ve beceri düzeylerini artıracak çalışmalar planlanması
Öğrenci	Öğrencilerin teknolojik eksikliklerinin giderilmesi İnternet erişimlerinin artırılması ve desteklenmesi

Program teması altında ise öğrenci sayısının az olduğu okullarda yüz yüze eğitimin olması, sınıf seviyesinin ve öğrenci yaşının büyük olduğu okullarda uzaktan eğitimin yapılması, uygulamalı ders ve programların sürece entegrasyonunun yapılması ayrıca teorinin uzaktan uygulamalı derslerin ise yüz yüze yapılabilmesinin, bu süreci daha başarılı hale getireceğini ifade etmişlerdir. Buradan hareketle M1; *“... lise kademesinde belki verim daha fazladır ama aşağı doğru ilkokul ortaokul seviyesinde uzaktan eğitimde verim düşmektedir.”* Devamında ise *“...bizim atölyelerimiz var ve biz orada bir şey yapamadık. Uzaktan eğitim sürecinde bunların entegrasyonunun yapılması güzel olur.”* şeklinde süreci daha iyi yönetebilmek için program açısından nasıl olması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Öğretmen temasının içinde de paydaşların motivasyonlarını artırma ve süreç içerisinde verimi artıracak eğitimlere yer verilmesini belirtmişlerdir. Bu bağlamda M3; *“... Öğretmenler bu sürecin geçici olduğunu günü kurtarma açısından çoğu ele alıyor bu durumu. Bu da öğretmen verimliliğini düşürüyor. ...bakanlığın bir şeyler yapması gerekmektedir öğretmen motivasyonu açısından.”* şeklinde ifade etmiştir.

Yönetim açısından görüşlere bakıldığında merkezi yönetimin olası bir uzaktan eğitim sürecinde alternatifinin olması ve paydaşlar, veli-öğrenci ilişkilerini artıracak çalışmalar planlanması şeklinde sürecin daha iyi yönetilebileceğini ifade etmişlerdir. M3; *“İdareci olarak üzerimize düşen konu da bu veliler, öğretmenler, öğrenciler arasındaki diyalogu daha üst seviyeye getirmemiz gerekir.”* şeklinde sürecin daha başarılı yönetilmesinde iletişimin önemini ifade etmiştir.

Veli teması bağlamında sürecin başarılı yönetilmesinde aile katılımlarının artırılmasını ve velilerin bilgi, beceri, farkındalık düzeylerinin artırılmasından geçtiğini ifade etmişlerdir. M4, *“uzaktan eğitimdeki verimi artırmak için özel eğitimde daha çok burada bizim veliler kanalıyla çocuklara bir şeyler öğreteceğimiz için velilerin bilgi ve becerilerini artırırsak biz veliye yönerge vererek veliden çocuğuna evde yaptırmasını isteyeceğimiz için velilerin bilgi becerilerini artırmak, doğru yöntem ve teknikleri velilere göstermek, çocuklarıyla iletişim becerileri artırmak, uzaktan eğitimimizin de verimini artıracaktır.”* şeklinde ifade etmiştir.

Öğrenci temasında ise sürecin başarısı için teknolojiye ve internete erişim ve ulaşımın sağlanmasından geçtiği ifade edilmiştir. Buradan hareketle M6; *“... öğrencilerimizin teknolojik açıdan bir kere tam anlamıyla eksikliklerinin giderilmiş olması gerekiyor.”* şeklinde teknolojinin ve internetin süreç içerisinde önemli bir yeri olduğunu vurgulamıştır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada Sivas İlinde bulunan devlete bağlı özel eğitim okullarında görev yapan okul müdürlerinin Covid-19 küresel salgınında uzaktan eğitim sürecini nasıl yönettiklerini kendi görüşleri doğrultusunda belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaçla ilk olarak katılımcıların uzaktan eğitim sürecini nasıl düzenledikleri incelenmiştir. Sonuçlara göre eğitim-öğretim süreçlerinin düzenlenmesine planlama ile başlanmıştır. Ders programları yapılmış, ders saatleri velilerin taleplerine göre düzenlenmiş, hazır ve dijital materyaller sağlanmış, teknolojik altyapı gereksinimleri tespit edilip gereken

destek sağlanmıştır. Eğitim-öğretimle ilgili süreçler yürütülürken Eğitim Bilişim Ağı (EBA), Zoom, Whatsapp aracılığıyla canlı dersler yapılmış, canlı derslerde kişi odaklı çalışmalar ön plana çıkarılmıştır. Bu süreçte tüm paydaşların işbirliği sağlanmıştır. Okul müdürleri velileri ve öğretmenleri bilgilendirmiş, motive etmiş, psikolojik destek sunmuş; çocuklarının derslere katılım ve devamlarını sağlamaları için velilerinden; velilerin işbirliği ve katılımını artırmak için öğretmenlerden destek almışlardır. Merkezi yönetim süreçle ilgili bilgilendirme yaparak, ders materyalleri sağlayarak, teknolojik gereksinimleri gidererek okul müdürlerini desteklemiştir. Tüm paydaşlarla iletişim Whatsapp grupları, Zoom toplantıları, telefon görüşmeleri gibi sanal ortamlarda gerçekleştirilmiştir. Akçay ve Başgül (2020) özel gereksinimli öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinin düzenlenmesinde eğitimciler tarafından dikkat edilmesi gereken ve bu araştırma sonuçlarıyla benzer bazı önemli hususlar sıralamışlardır. Buna göre bu süreçte: Teknolojik alt yapı ve bağlantı iyi olmalıdır. Ders saatleri aile ve öğrencinin rutinleri dikkate alınarak planlanmalıdır. Ders materyalleri aileyle de paylaşarak öğrenciye özel hazırlanmalıdır. Aile katılımı sağlanmalı ve olumlu gelişmeler üzerinden aileler desteklenmelidir. Öğrenciyle etkileşimi olan tüm paydaşların işbirliği sağlanmalı ve ortak bir yazışma grubu üzerinden iletişimleri devam etmelidir. Araştırmada uzaktan eğitim sürecinin düzenlenmesinde denetlemeyle ilgili süreçlere de yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcılar canlı dersleri ziyaret ederek; öğretmenlerden denetim formları, devam çizelgeleri, haftalık ders raporları, ekran görüntüleri isteyerek; veli dönütlerini değerlendirerek ve EBA, Zoom, Whatsapp kayıtlarını inceleyerek süreci denetlemişlerdir. Çağlar ve Kılınc (2020) genel eğitim okul yöneticilerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşlerini inceledikleri çalışmalarında canlı ders denetimlerinin neredeyse mümkün olmadığı ve yüz yüze eğitime göre verimsiz olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu çalışmada ise özel eğitim okul müdürleri bazı sorunlar ve sınırlılıklarla karşılaşsalar da uzaktan eğitimde denetleme süreçlerine yer verebilmişlerdir.

Araştırmada ikinci olarak katılımcıların uzaktan eğitim sürecini yönetmede kendilerini nasıl değerlendirdikleri incelenmiştir. Sonuçlara göre katılımcılar uzaktan eğitim sürecini yönetmede kendilerini hem olumlu hem olumsuz değerlendirmişlerdir. Olumlu değerlendirmelere göre okul müdürleri: Paydaşlarla hızlı bir iletişim ağı oluşturma, okul-aile işbirliğini artırma, sürece kolay adapte olma, sistemli bir yapı oluşturma gibi durumlarda başarılı olmuşlardır. Sorunları dikkate alıp çözüm üreterek, öğretmenleri motive ederek, belirsizlikleri yansıtmayarak süreci kolay idare etmişlerdir. Olumsuzluklara rağmen iyi niyetle çalışmalarını sürdürerek süreci en az zararla atlattı, ellerinden gelenin en iyisini yapmışlardır. Külekçi-Akyavuz ve Çakın (2020) okul müdürlerinin iletişim kanallarını etkin kullandıklarında görevlerin yerine getirilmesi, kararların uygulanması dolayısıyla amaçlara ulaşılmasında başarılı olabileceklerini bildirmişlerdir. Aydın-Güngör ve Yılmaz (2021) ile Bozkurt ve Akkaş (2022) okul müdürlerinin

salgın gibi kriz zamanlarında olumsuz duygu durumlarına dâhil olmadan yapıcı bir tutumla kontrolü eline alıp öğrenci-öğretmen-veli motivasyonu yüksek tutarak, sorunlara ani müdahalede bulunup çözüm üreterek, ellerinden gelenin en iyisini yaparak eğitim-öğretimin devamlılığını sağlayabileceklerini, süreci asgari zararla ve başarılı bir şekilde yönetebileceklerini belirtmişlerdir. Araştırmada olumsuz değerlendirmelere göre okul müdürleri özellikle çoğu teorik bilgiyi aktarma, uygulamalı eğitimler verme, teknolojiye uyumu artırma, eğitime erişimi sağlama gibi konularda hazırlıksız yakalandıkları için çok zorlanmışlar ve yüz yüze eğitime göre öğrenciye verimli olmada başarılı olamamışlardır. Alanyazında da etkileşimin düşük olması, geribildirim yetersizliği, deneyim eksikliği, hazırlıksız yakalanma, teknik aksaklıkların uzaktan eğitime erişimi azaltacağını ve bu durumun sürecin yönetiminde zorlanmaya ve başarısızlıklara yol açabileceği vurgulanmaktadır (Han, Demirbilek & Demirtaş, 2021; Külekçi-Akyavuz, 2020; Özdoğan & Berkant, 2020).

Araştırmada üçüncü olarak katılımcıların uzaktan eğitim sürecini yönetirken karşılaştıkları sorunların ve kaynaklarının neler olduğu ile bu sorunların çözümü için neler yaptıkları incelenmiştir. Sonuçlara göre öğrenci, öğretmen, veli, yönetim ve programdan kaynaklanan okul türü ve kademesi, yetersizlik türü ve derecesi, teknoloji kullanımı, yeterlilikler, ilgisizlik, kişisel durumlar gibi temalarda sorunlarla karşılaşmıştır. İtirme engelli öğrencilerin eğitimde ekstra zorluk çekilmesi, alt kademelerdeki sınıflarda verimin düşmesi, ileri yaştakilerin teknolojiyi kullanamamaları, fiziksel temasla ekran karşısında yardım sunulamaması, beceri öğretiminde uygulamalardan yararlanamama, zaten az sayıdaki öğrenci bağlanamadığında öğretmenin ekran karşısında boş kalması, velinin iletişim kanallarını kapatması, öğretmenin işaret dili bilmemesi, süreçte alınan kararların hızla değişmesi, bilgi kirliliği karşılaşılan sorunlardan bazılarıdır. Katılımcılar bu sorunlara yönelik ek mesai harcama, ödevlendirme, ders süresi kısaltma, oyundan yararlanma, eve doküman bırakma, telafi ders düzenleme, çocuğunun öğretimini yapması için veliye eğitim verme, uzaktan eğitime erişimi olmayanlar için çerçeve programdan yararlanma, doğru bilgi paylaşımı için 3-5 kaynaktan haberi teyit etme gibi çözümler üretmişlerdir. Bu sonuçların çoğunluğuna ilgili alanyazında genellikle genel eğitim okul yöneticileriyle (Çağlar & Kılınc, 2020; Demir & Koçak, 2021; Demirdağ, 2022; Kara ve Bozkurt, 2021; Külekçi-Akyavuz & Çakın, 2020; Özdoğru, 2021) ya da özel eğitim öğretmenleri (Akbayrak vd., 2021; Glessner & Johnson, 2020; Mengi & Alpdoğan, 2020; Şenol & Can-Yaşar, 2021) ve özel gereksinimli çocuk aileleriyle yürütülen araştırmada da değinilmektedir (Erdem vd., 2021; Trzcínska-Król, 2020; Üresin vd., 2021). Ancak bu araştırmanın ortaya koyduğu özel eğitim okullarına has olarak belirlenen sorunlar ve bu okullarda görev yapan yöneticilerin ürettiği çözümlerin literatüre ve uygulamalara özel bir katkı sunacağı da umut edilmektedir.

Araştırmada dördüncü/son olarak uzaktan eğitim sürecinin daha etkili yönetimi için gerekenlerin neler olduğuna ilişkin katılımcıların görüşleri incelenmiştir. Sonuçlara göre öğrenci mevcudu az olan özel eğitim okullarında yüz yüze eğitime ara verilmemesi, sadece üst kademlerdeki özel eğitim okullarında uzaktan eğitim verilmesi, uygulamalı dersler için öğrencilerin dönüşümlü olarak okula getirilmesi, derslerin teorik kısımlarının uzaktan yürütülüp uygulamalı kısımlarının yüz yüze yapılması gibi programa ilişkin gereklilikler bildirilmiştir. Okul müdürleri bu görüşleriyle uzaktan ve yüz yüze eğitimin karışımı olarak hibrit eğitim modelini önermektedirler. Alanyazında da her iki eğitim yaklaşımının öne çıkan olumlu özelliklerinden yararlanmanın olası kriz durumlarında sürecin daha kolay ve başarıyla yönetilmesine olanak sağlayacağı belirtilmektedir (Doğan & Arslan, 2021). Araştırmada öğretmenler, veliler ve yöneticiler için öğrenci verimini artıracak eğitimler planlanması, öğretmen motivasyonu artıracak düzenlemeler yapılması, öğrencilerin teknolojik gereksinimlerinin karşılanması olası bir uzaktan eğitim sürecinin daha etkili yönetimi için katılımcılar tarafından öne sürülen diğer gerekliliklerdendir.

Araştırmanın sonuçları değerlendirilirken verilerin yalnızca Sivas ilinden toplandığı unutulmamalıdır. İleri araştırmalarda benzer ama farklı katılımcılardan benzer sorularla görüş alınabilir. Araştırma soruları bu araştırmada ortaya çıkan eğitim-öğretim, veli, öğretmen, merkezi yönetim ve denetleme temalarının herhangi birinde sınırlandırılarak daha derinlemesine bilgi toplanabilir. Katılımcıların kriz yönetimi, liderlik stilleri, çatışma çözme, örgütsel adanmışlık gibi özellikleri ile salgın döneminde uzaktan eğitim sürecini yönetimleri farklı araştırma tasarımlarıyla incelenebilir. Özel eğitim okullarında uzaktan eğitim sürecinin yönetimine ilişkin müdürlerin eğitim gereksinimleri belirlenerek etkili hizmet-içi ve öncesi eğitim programlarının özellikleri araştırılabilir.

Uygulamalara yönelik olarak ise okul müdürlerinin paydaşlarla işbirliği ve iletişim konusunda daha fazla çaba harcamaları, okul müdürlerine de bu konuda eğitimler verilmesi önerilebilir. Çünkü verilen görevlerin yerine getirilmesi, alınan kararların uygulanması ve amaçlara ulaşmada yönetici-öğretmen-veli arasındaki işbirliği ve iletişimin önemi bu araştırmanın katılımcıları tarafından özellikle ön plana çıkarılmıştır. Bu konuda düzenlenecek çalışmalar ve eğitimlerde yüze yüze iletişime alternatif kanalların etkin kullanıma özel önem verilebilir. Alternatif iletişim kanallarının etkin kullanımı için de özellikle okulların, ailelerin, öğrencilerin ve eğitimcilerin teknolojik gereksinimleri karşılanmalıdır. Bunların yanında hibrit eğitim programlarının planlanması ve yürütülmesi, okul kademesi ve türü ile yetersizlik türü ve derecesi dikkate alınarak hazırlanmış dijital araç-gereç ve içeriklerin temini ve kullanımı konusunda okul yönetimi ve merkezi yönetim bazında önlemler alınmalıdır.

Kaynaklar

- Akbayrak, K., Vural, G. & Açar, M. (2021). Özel eğitim öğretmenlerinin koronavirüs pandemisi döneminde uzaktan eğitime ilişkin deneyim ve görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 471-499. DOI: 10.17679/inuefd.863029
- Akçamete, G., Demir, Ş., & İşcen Karasu, F. (2010, 21-23 Ekim). *Farklı ülkelerde özel eğitim öğretmeni yetiştirme politikaları* [Sözlü bildiri]. 20. Ulusal Özel Eğitim Kongresi, Gaziantep.
- Akcaç E., & Başgül ŞS. (2020). Pandemi ve özel gereksinimli olan/risk altındaki çocuklar. Ercan ES, Yektaş Ç, Tufan AE, Bilaç Ö, editörler. COVID-19 Pandemisi ve Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı. 1. Baskı. Türkiye Klinikleri.
- Akyıldız, S. ve Yurtbakan, E. (2021). Okul yöneticisi ve öğretmenlerin koronavirüs salgını ile ilgili görüşleri, sürecin tutum ve davranışlarına etkileri ve uzaktan eğitim algılarının incelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(4), 2191-2203.
- Aydın-Güngör T., & Yılmaz, M. (2021). Okul yöneticilerinin uzaktan eğitim döneminde kullandıkları çatışma stratejileri ve yöntemleri. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 3585-3608. DOI: 10.26466/opus.941774
- Azarkan, E. & Benzer, E. (2018). Birleşmiş milletler engelli kişilerin haklarına dair sözleşme ve Türkiye’de engelli hakları. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 23(38), s.3-29.
- Bozkurt, B. ve Aktaş, H.İ. (2022). “COVID-19 pandemisi sürecinde okulu yönetmek” olgusuna ilişkin okul yöneticilerinin metaforik algıları. *Yaşadıkça Eğitim*, 36(1), 183-197. DOI: 10.33308/26674874.2022361361
- Cavkaytar, A. (2018). Özel eğitim alanı. A. Cavkaytar & D. Tekin-Ersan (Ed.). *Kuramdan uygulamaya sınıf öğretmenliği seti: Özel eğitim ve kaynaştırma*. Eğitim Kitap.
- Creswell, J.W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*, 2nd Ed. Thousand Oaks, CA: Sage Publishers.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2021). *Araştırma tasarımı: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları* (5. Basımdan Çeviri). E. Karadağ (Çev. Editörü), Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Çağlar, Ç., & Kılınç, A. (2020). Okul yöneticilerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(110), 69-94. Doi: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.46481>
- Demir, K. & Koçak, B. (2021). Covid-19 salgınında okul yönetimi. *MSGÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(23), 49-66.
- Demirdağ, S. (2022). Okul yöneticilerinin covid-19 pandemi sürecine ilişkin görüşleri. *Trakya Eğitim Dergisi*, 12(1), 273-291. Doi: 10.24315/tred.896204
- Demirtaş, H., Arslan, M., & Güven, D. (2016). Özel eğitim okullarının yönetimsel sorunları. *E-International Journal Of Educational Research*, 7 (1), 21-49.
- Doğan, M., & Arslan, H. (2021). Pandemi sonrasında yükseköğretimde hibrit eğitim modeli. *International Pegem Conference on Education*, 213-223. DOI 10.14527/9786258044348
- Engelliler Hakkında Kanun*, 7.7.2005 tarihli, 25868 sayılı Resmi Gazete. Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5378.pdf>
- Erdem, R., Ünay, E., & Çakıroğlu, O. (2021). COVID-19 sürecinde özel eğitimde uzaktan eğitime yönelik ebeveynlerin görüşleri. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 52, 465-479.
- Florian, L. (2008). Inclusion: Special or inclusive education: Future trends. *British Journal of Special Education*, 35(4), 202–208.

- Glessner, M. M., & Johnson, S. A. (2020). The experiences and perceptions of practicing special education teachers during the covid-19 pandemic. *The Interactive Journal of Global Leadership and Learning*, 1(2). <https://doi.org/10.55354/2692-3394.1013>
- Güner-Yıldız, N. & Tutuk, T. (2018). Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim. A. Arı ve M. Sönmez-Kartal (Ed.). *Tüm öğretmenlik programları için özel eğitime giriş*. Eğitim Yayınevi.
- Han F., Demirbilek, N. & Demirtaş, H. (2021). Okul yöneticisi ve öğretmenlerin koronavirüs (Covid-19) salgını sürecinde yürütülen uzaktan eğitime ilişkin görüşleri. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 10(3), 1168-1193. <http://dx.doi.org/10.30703/cije.819946>
- İnsan Hakları Derneği (Ağustos, 2022). Birleşmiş milletler çocuk haklarına dair sözleşme. Erişim adresi: <https://www.ihd.org.tr/ble-mletler-cuk-haklarina-da-slee/>
- İnsan Hakları Derneği (Ağustos, 2022). İnsan hakları evrensel bildirgesi. Erişim adresi: <https://www.ihd.org.tr/insan-haklari-evrensel-beyannames/>
- İşcen-Karasu, F. (2021). Bütünleştirme yoluyla eğitim. D. Kayahan-Yüksel ve F. İşcen-Karasu (Ed.). *Etkinlik örnekleriyle özel öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin eğitimi*. Eğiten Kitap.
- Kara, M. & Bozkurt, B. (2021). Covid-19 pandemisi sürecinde okul yöneticiliği: Karşılaşılan sorunlar ve çıkarılan dersler. *TEBD*, 19(2), 1076-1103. <https://doi.org/10.37217/tebd.969888>
- Kauffman, J. M., Hallahan, D. P., Pullen, P. C., & Badar, J. (2018). *Special education: What it is and why we need it*. Routledge.
- Küleççi Akyavuz, E., & Çakın, M. (2020). Covid-19 salgınının eğitime etkisi konusunda okul yöneticilerinin görüşleri. *Turkish Studies*, 15(4), 723-737. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44140>
- Lincoln, Y. S., ve Guba, E. G. (1985). *Naturalistic Inquiry*. Newbury Park, CA: Sage.
- Mengi, A. & Alpdoğan, Y. (2020). Covid-19 salgını sürecinde özel eğitim öğrencilerinin uzaktan eğitim süreçlerine ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Millî Eğitim*, 49(1), 413-437. DOI: 10.37669/milliegitim.776226
- Merriam, S. B. (2015). Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber (3. Baskıdan Çeviri). S. Turan, (Çev. Editörü). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2018). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. 07.07.2018 tarihli ve 30471 sayılı Resmi Gazete. Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180707-8.htm>
- Millî Eğitim Bakanlığı (Kasım, 2020). Uzaktan eğitim sürecinin detayları. Erişim adresi: <https://www.meb.gov.tr/uzaktan-egitim-surecinin-detaylari/haber/21990/tr#:~:text=Uzaktan%20e%C4%9Fiti me%20ba%C5%9Flad%C4%B1%C4%9F%C4%B1m%C4%B1z%2023%20Mart,milyon%20ders%20yapabilme%20kapasite miz%20bulunmaktad%C4%B1r.>
- Millî Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2020-2021 (National Education Statistics: Formal Education 2020-2021). Erişim adresi: https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/101413_26_meb_istatistikleri_organ_egitim_2020_2021.pdf
- Millî Eğitim Temel Kanunu, 14.6.1973 tarihli, 14574 sayılı Resmi Gazete. Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf>
- Munastawi, E., & Puryono, S. (2021). Unprepared management decreases education performance in kindergartens during Covid-19 pandemic. *Heliyon*, 7, e07138, 2-8. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2021.e07138>
- Özdoğan, A. Ç. & Berkant, H. G. (2020). COVID-19 pandemi dönemindeki uzaktan eğitime ilişkin paydaş görüşlerinin incelenmesi. *Millî Eğitim*, 49(1), 13-43.
- Özdoğan, M. (2021). COVID-19 salgınında okul müdürlerinin okul yönetiminde karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlarla başa çıkma stratejileri. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 1-14.
- Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 6.6.1997 tarihli, 23011 sayılı Resmi Gazete. Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.573.pdf>
- Patton, M. Q. (2014). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri (3. Baskıdan Çeviri). Çeviri Editörleri: Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir). Ankara: Pegem Akademi.
- Sağlık Bakanlığı COVID-19 Bilgilendirme Platformu (2022). COVID-19 NEDİR? Erişim adresi: <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66300/covid-19-nedir-.html>
- Sani-Bozkurt, S., Bozkuş-Genç, G., Vuran, S., Yıldız, G., Çelik, S., Diken, İ. H., Uysal, Ç., Gürgür, H., Kalaycı, G. Ö., Diken, Ö., Ateşgöz, N. N., İçyüz, R., Doğan, M., Şafak, P., & Demiryürek, P. (2021). COVID-19 Salgınında Türkiye'deki özel gereksinimi olan öğrenciler ve ailelerine yönelik uzaktan özel eğitim uygulamalarına ilişkin uzman bakış açısı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, Erken Görünüm. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.786118>
- Sucuoğlu, B. & Kargın, T. (2006). *İlköğretimde Kaynaştırma Uygulamaları: Yaklaşımlar, yöntemler, teknikler*. Morpa Yayınları.
- Şenol, F. B., & Can Yaşar, M. (2020). COVID-19 pandemisi sürecinde öğretmen ve ebeveyn gözünden "özel eğitim". *Millî Eğitim*, 49(1). 439-458.
- Taylor, S. S. (2005). Special education, private schools, and vouchers: Do all students get a choice. *JL & Educ.*, 34(1), 3-24.
- Telli Yamamoto, G. & Altun, D. (2020). Coronavirüs ve çevrimiçi (online) eğitimin önlenemeyen yükselişi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 25-34.
- Trzcinska-Król, M. (2020). Students with special educational needs in distance learning during the COVID-19 pandemic – parents' opinions. *Interdisciplinary Contexts of Special Pedagogy*, 29, 173–191. DOI: <https://doi.org/10.14746/ikps.2020.29.08>
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, 9.11.1982 tarihli, 17863 sayılı Resmi Gazete. Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709-19821018.pdf>
- Üresin, E., İlik, Ş. Ş., Anıl, A., & Alicioğlul, A. (2021). Pandemi döneminde uzaktan eğitimin özel gereksinimli öğrencilerin ebeveynlerinin görüşlerine göre incelenmesi. *Millî Eğitim Özel Eğitim Ve Rehberlik Dergisi*, 1(2), 121-147.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin.

Summary

Introduction

In the beginning of 2020, throughout the COVID-19 pandemic, the distance education process was suddenly initiated both in Turkey and in the world. Special education schools were also included in the process. Special education school principals were expected to effectively manage the transition process by keeping up with the new requirements without neglecting the aims of

their institution. With the compulsory distance education process, keeping teaching and learning activities alive, preventing the increase in disadvantages, ensuring participation in distance education, preventing the weakening of the learners' and teachers' ties with school, arranging and supervising the lesson hours, reducing the increasing burden on parents are among the administrative duties of special education school principals (Demir & Koçak, 2021). Knowing how special education school principals cope with these challenging administrative processes can guide the measures to be taken in order to minimize the inequalities in opportunity that may arise in possible distance education processes. To the knowledge of the researcher, no study has been conducted in the related literature to determine how special education school principals have managed this transition. In this respect, it can be said that the study can contribute to the current literature and pave the way for further research.

Method

This study was designed with a phenomenology pattern based on a qualitative research approach. The study group is the principals of special education schools (n=6) in Sivas. The data were collected face to face with a semi-structured interview form designed and developed by the researchers. The data were analysed by content analysis technique. The findings were tabulated as themes, sub-themes, and codes, and presented with the direct expressions of the participants. In the present study, detailed description strategy with participant confirmation was used for validity. Researcher triangulation (Merriam, 2015) technique was used for reliability, and the confirmability of the results with the data was also evaluated.

Results

Despite being caught unprepared, principles managed to include such planning as arranging the lesson hours according to the parents' demands and determining the technological requirements in the process. The instructional activities were carried out with online tools including Zoom. In the process, cooperation of all stakeholders was maintained. Communication with all stakeholders was smoothly conducted through tools such as WhatsApp. In the process, supervision was possible through live course visits and parent feedback.

Participants expressed both positive and negative self-evaluation regarding their managements of the distance education process. According to positive evaluations, the participants were successful in situations such as providing quick communication with stakeholders and enhancing cooperation between school and families. They smoothly managed the transition process by considering the problems and figuring out innovative solutions, without reflecting the uncertainties to the students and their parents. They also expressed that despite the negativities, they did their best by working in good faith. According to the negative evaluations, the participants

experienced a very challenging transition process because they were caught unprepared, especially in terms of conducting practical training and providing access to training.

Participants encountered problems in a number of issues including type and level of the school, type and degree of the disability and use of technology resulting from student, teacher, parent, management and program. Some of the problems encountered are the difficulty of instruction for hearing-impaired students, the decrease in efficiency in lower levels, the inability to offer help with physical contact due to the online conditions, and the inability to benefit from applications in teaching of skill. Participants produced solutions to these problems such as spending extra time, assigning homework, and decreasing the lesson hours.

Participants were informed about the requirements such as bringing students to school alternately for applied lessons, conducting the theoretical parts of the lessons remotely and conducting the applied parts face-to-face. Planning trainings that will increase student productivity for stakeholders and meeting the technological needs of students were among the other requirements put forward by the participants for a more effective management of a possible distance education process.

Discussion

Akçay and Başgöl (2020) listed the issues that should be considered in the organization of distance education for students with special needs. These issues, similar to the results of the present study, include topic such as the planning of class hours according to family and student routines, cooperation with stakeholders and good communication.

In this study, special education school principals were able to include supervision processes in distance education. However, Çağlar and Kılınç (2020) concluded in their research that live course inspections are almost impossible.

In this study, school principals evaluated themselves as successful in providing fast communication. Similarly, Külekçi-Akyavuz and Çakın (2020) reported that when school principals use communication channels effectively, they can be successful in achieving their goals due to the fulfillment of their duties and the implementation of decisions. In this research, the participants also said that they managed the process by exhibiting good intentions. Similarly, Aydın-Güngör and Yılmaz (2021) and Bozkurt and Akkaş (2022) stated that school principals can manage the process with minimum loss in their efficiency if they take control in a constructive manner without being involved in negative moods during times of crisis such as the recent pandemic.

In the literature, it is emphasized that the inadequacy of software applications, being caught off guard, and technical failures will reduce access to distance education, and this may lead to failures in the management of the process (Han, Demirbilek & Demirtaş, 2021; Külekçi-

Akyavuz, 2020; Özdoğan & Berkant, 2020). In the present study, it was concluded that the failures of the participants in management stemmed from the aforementioned issues.

In this study, the participants advocated the hybrid education model in order to better manage a possible distance education process. In the literature, it is stated that with the hybrid education model, the process can be managed more easily in possible crisis situations (Doğan & Arslan, 2021).

Pedagogical Implications

Data are limited to participants from Sivas Province. In further research, opinions can be obtained from both similar and different participants with similar question sets. In-depth understanding can be acquired by limiting the research questions to any of the themes that emerged in this research. With the characteristics of the participants such as crisis management, leadership styles, organizational commitment, the management of the distance education process during the epidemic period can be examined with different research designs. The characteristics of effective education can be investigated by determining the educational needs of the principals

regarding the management of the distance education process in special education schools.

It can be suggested that school principals make extra efforts in cooperation-communication with stakeholders, and they should be given training on this subject. Special attention can be given to the effective use of virtual communication tools. Stakeholders' technological needs must be met. Precautions should be taken on the basis of school administration and central administration regarding the use of a hybrid education model, the supply and use of digital tools-equipment and content prepared by considering the school level-type and the type-degree of inadequacy.

Araştırmanın Etik Taahhüt Metni

Yapılan bu çalışmada bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulduğu; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifatın yapılmadığı, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde "Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi ve Editörünün" hiçbir sorumluluğunun olmadığı, tüm sorumluluğun Sorumlu Yazara ait olduğu ve bu çalışmanın herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğu sorumlu yazar tarafından taahhüt edilmiştir.